Redaktionellt

Det sista numret av ”META Medeltidsarkeologisk tidskrift” utkom i maj 2007 (nummer 2006:4). Det tog ett tag innan det gick upp för alla att det faktiskt inte skulle komma fler nummer. En våg av saknad sköljde stilla över många av METAs läsare. Vi saknade det forum för historisk arkeologi och debatt som META hade varit under många år, och den mötesplats mellan uppdragsarkeologi och akademisk arkeologi som tidskriften erbjudit. Det är ur denna saknad som en ny tidskrift, vars första nummer du håller i handen, växt fram.

Vägen från att börja sakna META till att ge ut en fristående fortsättning under namnet ”META Historiskarkeologisk tidskrift” har varit lång och resan har pågått under flera år. Efter många turer ombildades Medeltidsarkeologiska föreningen, METAs utgivare, i december 2013 och bytte namn till Historiskarkeologiska föreningen. Den här processen var långtifrån drastisk och kuppartad, trots att transformeringen skedde i Stockholm. Alla tidigare redaktionsmedlemmar vi har haft kontakt med har hejat på och hjälpt till på olika sätt och inte mindre än tre av dem, två från den nordliga lokalredaktion som tillkom mot slutet av METAs utgivning och en som varit med från tidernas begynnelse, ingår i den nya redaktionen. Vi är också mycket glada över att en av grundarna, Axel Christopersen, har velat inleda vårt första nummer med att reflektera över META och de tankar och visioner som gjorde att tidskriften kom till i slutet av 1970-talet.

Som Axel skriver i sin artikel har META från allra första början varit knuten, om än informellt, till doktoranderna i medeltidsarkeologi vid Lunds universitet. En av drivkrafterna bakom META vid slutet av 1970-talet var, skriver Axel Christophersen, att skapa ett gemensamt forum för alla de hundratals arkeologer som var verksamma inom i första hand stadsarkeologin, i de stora rivningarnas kölvatten, och universitetsarkeologerna. Den nya redaktionen är inte knuten till någon enskild institution. Medlemmarna är rotade inom uppdragsarkeologin men har samtidigt olika kopplingar till universitetsinstitutioner. Kanske ska vi tolka det som att önskemålet från 1979 om ökade kontakter i någon mån har infriats?

Också inom andra områden kan vi i backspegeln konstatera att tidskriften haft positiva effekter. ”Gamla” META och dess redaktion kom till exempel i allra högsta grad att bidra till den debatt som förde metod- och teoriutveckling framåt. När tidskriften somnade in efter nästan tre decennier, var medeltidsarkeologin inte länge ett ”teoretisk u-land” (se Christophersen i detta nummer). Flera av de problem och utmaningar som fanns 1979 kvarstår dock, en del i ny tappning. Behovet av diskussioner om teori och metod är alltid aktuellt även om problemen är skiftande och frågan om arkeologins samhällsrelevans är ständigt närvarande.

Både den universitetsarkeologiska och den uppdragsarkeologiska verkligheten är delvis förändrad sedan 1979. Ämnet medeltidsarkeologi bytte 2005 namn till his-

Downloaded by 216.73.217.33 2026-11-24 04:21:55

torisk arkeologi (se Mogren et al. 2009) och idag pågår historiskarkeologisk forskning dessutom på en rad olika institutioner runtom i landet. Uppdragsarkeologin har, som så mycket annat, marknadsanpassats. I ett läge där undersökningsföretag kommer och går och där vi omväxlande är konkurrenter och samarbetspartners på en ibland ganska turbulent arkeologisk arena, finns det kanske större behov än någonsin att ha gemensamma kanaler för diskussion och för spridning av spännande resultat och idéer. Det finns alltså all anledning att arbeta vidare i METAs anda.

Det här första numret av den nya tidskriften präglas till viss del av det uppdämda behov som funnits sedan ”gamla” META försvann. Här återfinns både nyskrivna artiklar och sådana som fått mogna ett par år i väntan på publicering. Den sistnämnda gruppen utgörs i första hand av de artiklar som skevs efter det åttonde Nordiska stratigrafimötet i Jönköping 2011, och som vi är glada över att få publicera här. Tre av de fem artiklarna i denna grupp behandlar problematik kring gravar. Kristina Jonsson tar upp problemet med stratigrafiska relationer mellan gravar och gravfaser på medeltida och efterreformatoriska kyrkogårdar, där fysiska överlappningar mellan gravarna sällan finns. Istället behövs ett fokus på en mikrostratigrafisk nivå, där stratigrafin för varje enskild begravning studeras för att på så sätt komma åt skillnader och likheter i begravningspraktiker. Joakim Kjellberg diskuterar kisttypologi och hur denna relaterar till samtida stilströmningar i samhället under tidigmodern tid. Det material han utgår från kommer från en stor undersökning i Uppsala domkyrka. Den tredje gravartikeln är skriven av Hanna Kivikero, som presenterar en undersökning av animalben i finska skelettgravar från historisk tid, och diskuterar deras förekomst utifrån kultiska och sociala praktiker.

De båda andra artiklar som har sin upprinnelse i stratigrafimötet är skrivna av Björn Ambrosiani, som sammanfattar det omfattande stratigrafiska arbetet med materialet från undersökningarna i Birka 1990-1995, respektive Ulrika Rosendahl, som utifrån ett horisontalstratigrafiskt perspektiv presenterar en landskapshistorisk studie med utgångspunkt i den medeltida bytomten Mankby i Espoo i södra Finland.

En annan grupp artiklar har tillkommit i samband med en session som hölls under den fjortonde Nordic TAG-konferensen i Stockholm 2014. Konferensens tema var ”Archaeology as a source of theory”, och den aktuella sessionen tog upp relationen mellan historia och arkeologi ur detta perspektiv. Hantverkarna i våra tidigmoderna städer är föremål för en metodiskt inriktad artikel av Göran Tagesson och Dag Lindström, som hämtat exempel från Jönköping och Kalmar. Artikelns syfte är att skapa historia utifrån en kombination av skriftliga och arkeologiska källmaterial. Författarna – en historiker och en arkeolog - argumenterar för att historia och arkeologi tillsammans genererar nya frågor men också att tolkningarna kan bli vidare och nya slutsatser kan dras. Minst lika viktigt är att de två disciplinernas företrädare inleder med en gemensam teoretisk diskussion liksom att frågeställningarna har en gemensam grund. Det handlar således inte enbart att kombinera skilda källmaterial. Liknande teman återkommer och utvecklas även i de tre andra artiklarna. Georg Haggrén utforskar på ett välinitierat sätt skärningen mellan de historiska och arkeologiska disciplinerna, med tonvikt på betydelsen för utvecklingen av det historiskarkeo-

Downloaded by 216.73.217.33 2026-11-24 04:21:55

logiska forskningsfältet i Finland och Sverige. Liisa Seppänen diskuterar frågan om den historiska arkeologins relation till historieämnet i Finland. Denna diskussion, menar hon, är fortfarande relevant även för övriga nordiska miljöer, trots ämnets nu relativt långa tradition. Kristian Reinfjord utgår ifrån ett konkret exempel, nämligen badanläggningar som finns inrymda i privata hus, domus, i Pompeji, för att belysa hur skriftliga källor och materiell kultur kan kombineras, i det här fallet för att förstå det romerska badets sociala roll.

Till sist två fristående artiklar. I den ena, skriven av John Ljungkvist, diskuteras dateringen av de yngsta brand- och kammargravarna i Uppland. Ljungkvist jämför fynden från gravarna med material från bland annat stratigrafiskt undersökta kulturlager i Sigtuna, mynt och analogier från Gotland, för att på så sätt kunna göra bättre uppskattningar av dateringarna. Resultaten visar att många av gravarna är yngre än vad som tidigare antagits, att de sannolikt är samtida med kristna runstenar från sent 1000-tal och tidigt 1100-tal, vilket bland annat ger en något förändrad utgångspunkt i diskussionen kring regionens kristnande. I Thomas Westbergs artikel är det istället lämningar med äldre datering än förväntat som diskuteras. Westberg behandlar ämnet båthus, nauster, från yngre järnålder utifrån nyligen undersökta lämningar i kvarteret Åkroken i Nyköping. De stora båthusen, som har daterats till vendel- respektive vikingatid, har legat längs åstranden innan staden växte fram, vilket bland annat gör frågan om vem eller vilka som låtit uppföra dem intressant.

Den tryckta tidskriften META Historiskarkeologisk tidskrift är tänkt att kompletteras med en debattsida som återfinns på adressen www.histark.se. Först ut i raden av debattörer är Stefan Larsson och Conny Johansson Hervén, därefter kanske det är din tur? På webben finns också också flera nummer från tidigare årgångar av META-medeltidsarkeologisk tidskrift.

Avslutningsvis vill vi i redaktionen rikta ett stort och varmt tack till alla er, privatpersoner såväl som institutioner, som på olika sätt hjälpt till, kommit med uppmuntrande tillrop, deltagit i uppstartsmöten och på andra sätt stöttat och underlättat omstart av förening och tidskrift. Ett särskilt tack till de institutioner som har bidragit ekonomiskt med ett startbidrag inför nyutgivningen.

Redaktionen

Referens

Mogren, M., Roslund, M., Sundnér, B. & Wienberg, J. (2009). Historisk arkeologi vidgar fälten. I Mogren, M., Roslund, M., Sundnér, B. & Wienberg, J. (red.). Triangulering: Historisk arkeologi vidgar fälten. Lund: Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds Universitet, ss. 6-11

Downloaded by 216.73.217.33 2026-11-24 04:21:55



JÖNKÖPINGS LÄNS
MUSEUM

Arkeologgruppen AB

Historiska

STATENS HISTORISKA MUSEER
SAMT ARKEOLOGISKA UPPDRAGSVERKSAMHETEN

UPPLANDSMUSEET

Stiftelsen
Kulturmiljövård

Utgivningen av META - historiskarkeologisk tidskrift 2015 har möjliggjorts genom frikostigt bidrag från: Jönköpings läns museum, Arkeologgruppen, Statens Historiska Museer Uppdragsverksamheten, Stiftelsen Upplandsmuseet, Societas Archaeologica Upsaliensis & Stiftelsen Kulturmiljövård.

Downloaded by 216.73.217.33 2026-11-24 04:21:55

Downloaded by 216.73.217.33 2026-11-24 04:21:55